

**ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЦІЛЕЙ І ЗАВДАНЬ
ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Медвідь В.Ю.

**DIFFERENTIATION OF AIMS TASKS OF
ECONOMIC ADJUSTING OF REGIONAL
DEVELOPMENT**

Medvid' V.Yu.

Анотація. У статті використано системний підхід до формування цілей і завдань економічного регулювання регіонального розвитку. Визначено, що основні цілі розвитку регіону можуть встановлюватися на трьох рівнях: на рівні держави, на рівні регіону як організаційної освіти і на рівні регіону як території, як економічної системи і як економічного простору. У статті, за допомогою використання системного підходу, побудовано «дерева цілей» завдань економічного регулювання регіонального розвитку, в якому для кожної цілі і завдання відведено своє місце (з врахуванням наявності реальних можливостей у відповідних ресурсах на певний момент часу).

Ключові слова: регіон, економічне регулювання регіонального розвитку, системний підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Можлива ефективність економічного регулювання регіонального розвитку стає залежною від того, які цілі і завдання ставляться перед регіональним співтовариством; наскільки ці цілі є кількісно детермінованими як в часі (найближчу і віддалену перспективу), так і в просторі (для всіх учасників суспільних стосунків). Саме така логіка наукового дослідження спричиняє його актуальність та структуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення досліджуваної проблеми і на які спирається автор. Теоретичні та методологічні засади такої складної сфери діяльності, як соціально-економічне регулювання регіональним розвитком на сьогодні досить широко представлені у наукових працях багатьох фахівців у галузі регіоналістики, серед яких: О.І. Амоша, Г.В. Балабанов, С.І. Бандур, П.Т. Бубенко, З.С. Варналій, В.М. Василенко, З.В. Герасимчук, Г.К. Губерна, Б.М. Данилишин, В.В. Дорофійенко,

І.В. Заблудська, Л.М. Зайцева, Т.А. Заяць, Ю.М. Іпатов, Б.Т. Кліяненко, С.А. Мельник, К.М. Миско, Н.А. Мікула, А.О. Монаєнко, Ю.В. Наврузов, О.Ф. Новікова, Ю.В. Орловська, С.А. Романюк, С.М. Серьогін, В.К. Симоненко, Ю.І. Стадницький, Д.М. Стеченко, Г.Ф. Столбов та інших відомих учених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проте не зважаючи на значні наукові напрацювання щодо обґрунтування напрямів регіонального розвитку та його економічного регулювання, невирішеними залишаються питання системного підходу до формулювання диференційованих цілей і завдань економічного регулювання регіонального розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є використання системного підходу до диференціації цілей і завдань економічного регулювання регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основні цілі розвитку регіону можуть встановлюватися на трьох рівнях: на рівні держави, на рівні регіону як організаційної освіти і на рівні регіону як території, як економічної системи і як економічного простору.

У своїй сукупності цілі економічного регулювання розвитку регіонів можуть підрозділятися на стратегічні, тактичні (оперативні або операційні, з диференціацією по мірі пріоритетності і важливості) і потенційні цілі регіонального розвитку [1]. Стратегічна мета економічного регулювання розвитку регіонів безпосередньо залежить від стратегічної мети розвитку регіону, яка задає образ його майбутнього стану і шлях досягнення. Серед таких можливих стратегічних цілей можна назвати: забезпечення випереджаючого розвитку, зменшення рівня бідності, збільшення долі середнього класу, поліпшення демографічної ситуації і ін [2].

Головна стратегічна мета може бути реалізована за допомогою цілей нижчого рівня: сприяння постійному і збалансованому зростанню, підвищення конкурентоспроможності регіону, підвищення рівня і якості життя населення, забезпечення високого рівня зайнятості населення, зміцнення міжрегіональних зв'язків і так далі. Кожна окремо з можливих головних цілей розвитку регіонів може бути деталізована цілями нижчого рівня.

Специфічні (основні) цілі розвитку регіону формуються виходячи з особливостей регіону (його ролі і місця в господарському комплексі країни, місця розташування в мірохозяйственої системі і ін.). При виборі специфічних цілей розвитку регіону можна керуватися наступними посиланнями: по-перше, виходячи з можливого (бажаного) достатку регіону, визначуваного місцією, і, по-друге, виходячи з необхідності вирішення стратегічних проблем.

Основними цілями розвитку регіонів в даний час можуть виступати подолання спаду суспільного виробництва, здійснення глибокої перебудови структури суспільного виробництва, відновлення єдності відтворювального процесу і оптимальне використання економічного потенціалу регіонів. Отже, основними цілями економічного регулювання регіонального розвитку виступатимуть гальмування негативних тенденцій в економічному розвитку регіонів або синхронізація стадій суспільного виробництва.

Крім того, як інші цілі регіонального розвитку можуть бути: забезпечення розвитку депресивних територій, ефективне використання наявних регіональних ресурсів, реалізація потенційних конкурентних переваг окремих секторів економіки регіонів, підвищення інвестиційної привабливості окремих територій або видів економічної діяльності. Тоді основними цілями економічного регулювання регіонального розвитку можуть бути стимулювання або активізація економічної діяльності на окремих територіях, виявлення резервів і зниження витрат виробництва при раціональному використанні регіональних ресурсів і так далі

У даному контексті спільну логіку вироблення і визначення мети вживання методів економічного регулювання регіонального розвитку можна представити у вигляді наступного ланцюжка: наявність проблемної ситуації – можливі виходи з проблемної ситуації – постановка мети – оцінка результатів (наслідків) досягнення поставленої мети.

Будь-яка мета повинна піддаватися декомпозиції (розділення її на всі менші і менші подцелі), з тим, щоб визначитися з постановкою завдань, які б носили конкретний характер. Тим самим будь-яка мета конкретизується в завданнях, виконання яких і є логічним алгоритмом її досягнення. По своєму складу такі завдання можуть класифікуватися на першочергових і другорядних (не першочергові) (рис. 1).

Серед стратегічних завдань економічного регіонального розвитку вітчизняні науковці виділяють такі: вихід з кризи, стабілізація економіки регіону; реструктуризація господарського комплексу регіону; створення соціально-орієнтованої економіки ринкового типу [3, с. 15].

Автори «Державної регіональної політики України» визначають такі її основні стратегічні завдання: підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу; забезпечення розвитку людських ресурсів; розвиток міжрегіонального співробітництва; створення інституційних умов для регіонального розвитку [4, с. 35 – 37].

Таким чином, першочерговими завданнями економічного і соціального розвитку регіонів можуть виступати: підвищення економічної активності в окремих секторах промисловості, стимулювання економічного зростання за

допомогою підтримки імпортозамещаючого виробництва, зниження транзакційних витрат підприємств за допомогою формування ринкової інфраструктури, припинення прямого і непрямого субсидування неефективних виробництв і ін.

Рис. 1. Побудова «дерева цілей» завдань економічного регулювання регіонального розвитку

Другорядні завдання економічного і соціального розвитку регіонів можуть стосуватися допоміжних заходів, направлених на сприяння в рішенні першочергових завдань. Наприклад, для підвищення економічної активності в окремих секторах промисловості може використовуватися вахтовий метод залучення робочої сили (в разі браку необхідних трудових ресурсів) або застосовуватися лізинг основного устаткування (в разі відсутності необхідних фінансових ресурсів, призначених для оновлення основних засобів) і так далі

Відповідно до кожного завдання розробляються заходи, кількісна оцінка яких не представляється складною, оскільки передбачає можливість їх вдосконалення кожного з них незалежно від останніх.

В зв'язку з цим важливою умовою ефективного економічного і соціального розвитку регіонів є, щоб для території обов'язково встановлювалися вимірні цілі і критерії оцінки результатів розвитку.

Таким чином, диференціація цілей розвитку регіонів дозволяє позиціонувати вибір конкретних напрямів з врахуванням складності і важливості вирішуваної проблемної ситуації. Тим самим досягається синхронізація і узгодженість заходів, що робляться, з тим, щоб головна стратегічна мета представлялася відчутною в часі і досяжною в просторі.

Логіка використання інструментарію економічного регулювання регіонального розвитку передбачає, щоб відносно кожного з них також встановлювалися цілі і завдання, досягнення і вирішення яких могло б свідчити про те, що розвиток регіонів супроводиться цілеспрямованими

адекватними заходами. Тим самим кожна із складових економічного регулювання регіонального розвитку вбудовується в спільну систему управління відповідними процесами.

Стратегія розвитку регіону повинна визначитися як напрям із заздалегідь визначеними параметрами у просторі та часі. Будучи спільним задумом перспективного розвитку регіону, стратегія повинна передбачати досягнення деякого його достатку, при якому досягається оптимізація (раціоналізація) використання основних елементів продуктивних сил (чинників виробництва). В цьому випадку головна мета будь-якої стратегії розвитку регіону повинна полягати в досягненні бажаного достатку спостережуваного об'єкту.

Для регіону як території як така стратегічна мета може виступати забезпечення раціонального розміщення елементів продуктивних сил по окремих локалітетах з таким розрахунком, щоб покращувалися основні властивості території (освоєність і насиченість).

Для регіону як економічної системи – це може бути забезпечення зв'язаності, надійності, впорядкованості і стабільності у взаємодії елементів продуктивних сил з таким розрахунком, щоб покращувалися основні властивості економічної системи (стійкість, цілісність, комплексність і життєздатність).

Для регіону як економічного простору як така стратегічна мета може бути зосередження чинників виробництва, ущільнення економічних зв'язків, зближення умов зовнішньої і внутрішньої середовища з тим, щоб посилювалася однорідність регіонального економічного простору.

Регіональне прогнозування може здійснюватися як в наукових, так і практичних цілях. Передумовою корисності регіональних прогнозів виступає їх достовірність (залежно від вибраного сценарію). Основний підхід до прогнозування розвитку регіонів повинен полягати в розгляді декількох сценаріїв в діапазоні невизначеності перспективної динаміки зовнішніх і внутрішніх чинників. Прогнози є тим достовірніше, чим частина зовнішніх умов і менше погрішність вихідних даних, що стабільніше не враховується.

Метою середньострокового і довгострокового прогнозу є можливі структурні зрушення в господарстві регіону і пов'язані з цим якісні зміни економічній, соціальній і екологічній ситуації на регіональному рівні. Такі прогнози є основою для розробки і реалізації середньострокових планів економічного і соціального розвитку регіонів, а також програм пріоритетного розвитку окремих галузей або напрямів.

Метою короткострокового прогнозу є випереджаючий контроль досягнення конкретних завдань по забезпеченню регіонального розвитку (у середньостроковій і довгостроковій перспективі).

Для будь-якого територіального співтовариства завжди актуальним є визначення перспектив

економічного і соціального розвитку, у тому числі і регіону. Як правило, такі перспективи визначаються виходячи з тенденцій зростання економічних показників, що склалися, і порівняльною оцінка їх з іншими об'єктами. Для цього можуть використовуватися різні методи, але в основі їх вживання завжди повинне знаходитися узгодження інтересів органів влади, місцевого співтовариства, бізнесу. При цьому такий баланс інтересів повинен базуватися на економічній, соціальній і екологічній складових регіонального відтворювального процесу.

Саме у стратегічних планах знаходить своє віддзеркалення якийсь консенсус (спільна згода між учасниками суспільних стосунків, що досягається завдяки зближенню позицій), що виявляється в знаходженні компромісних рішень по більшості планованих заходів. Головна мета розробки і реалізації стратегічних планів розвитку формується довкола найбільш важливої регіональної проблеми, що стосується зміни основних властивостей регіону як території, регіону як економічної системи і регіону як економічного простору на середньострокову перспективу. У свою чергу основні завдання стратегічного плану розвитку регіону формуються виходячи зі встановлених цілей, де критерієм виступає час (сума тимчасових відрізків вирішення основних завдань складає спільний термін реалізації всього стратегічного плану). По суті, стратегічні плани є реалізацією на практиці такого методу, як мережевим плануванням.

Представляється, що стратегічною метою регіонального розвитку може бути формування сприятливої середовища (економічних, соціальних і екологічних умов) існування регіонального соціуму. В цьому випадку для досягнення стратегічної мети необхідно забезпечити вирішення найбільш важливих першочергових завдань:

Цільові програми на регіональному рівні виступають ефективним інструментом економічного регулювання регіонального розвитку, оскільки програмно-цільовий підхід є набір економічних, організаційних і інших заходів, чітко детермінованих в часі і орієнтованих на реалізацію поставлених цілей і завдань програми з врахуванням наявності відповідних ресурсів і джерел фінансування.

Вибір головної мети програми залежить від розуміння і глибини проблемної ситуації, для вирішення якої вона використовуватиметься. Співвідношення головної мети і основних завдань регіональних програм повинне визначатися наявними можливостями у виборі і реалізації всіх заходів, які будуть включені в їх склад.

Оперативні (річні) плани економічного і соціального розвитку регіонів повинні складатися на основі відповідних завдань стратегічних планів для даного року з врахуванням необхідних поправок, витікаючих з ходу і вмісту виконання стратегічного плану, обліку нових потреб, впливу кон'юнктури

світових і регіональних ринків і виявлення нових резервів, не врахованих в стратегічному плані. Для розробки оперативних (річних) планів регіонального розвитку важливим моментом є поєднання галузевого і територіального планування. Для цілей чіткої організації планувальної роботи можна використовувати мережеві методи для контролю і оперативного управління ходом складання планів. Як основна мета оперативного (річного) плану повинна виступати одна з підцілей або завдань стратегічного плану розвитку регіону, що стосується відповідних рішень в заданий період часу. Тоді як завдання оперативного (річного) плану виступатиме реалізація запропонованих заходів щодо того або іншого напрямку регіонального розвитку.

У стратегічному плануванні важно залучати до процесу розробки і реалізації стратегій, прогнозів, планів і програм максимально можливе число зацікавлених сторін і осіб і враховувати їх думки і інтереси. Тому в стратегічному плануванні особлива увага повинна приділятися зовнішнім можливостям і погрозам і внутрішнім слабким і сильним сторонам, а також повинен враховуватися чинник невизначеності і так далі

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, співвідношення цілей і завдань економічного регулювання розвитку регіонів диктується не лише об'єктивною необхідністю збереження позитивної динаміки розвитку регіонів, але і логікою побудови системи цілей і завдань. Об'єктивна необхідність збереження позитивної динаміки розвитку регіонів відбивається в необхідності створення і збереження відносно комфортних умов для життєдіяльності регіонального співтовариства. А логіка побудови системи цілей і завдань закладається в «дереві цілей», в якому для кожної мети і завдання відведено своє місце (з врахуванням наявності реальних можливостей у відповідних ресурсах на певний момент часу).

Література

1. Игнатов В.Г., Бутов В.И. Регионоведение и управление. – М. : Тесса, 2000. – 416 с.
2. Трансформація структури господарства України. Регіональний аспект // за ред. Г.В. Балабанова, В.П. Нагірної, О.М. Нижник. – К., 2003. – 341 с.
3. Регіональне управління : навч. посіб. / Л. М. Зайцева, С. М. Серьогін, Н. Й. Коніщева [та ін.] ; за заг. ред. Л. М. Зайцевої. – Д. : ДФ УАДУ, 2000. – 240 с.
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. С. Куйбіда [та ін.] ; за заг. ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.

References

1. Ignatov V.G., Butov V.I. Regionovedenie i upravlenie. – M. : Tessa, 2000. – 416 s.
2. Transformacija struktury gospodarstva Ukrai'ny. Regional'nyj aspekt // za red. G.V. Balabanova, V.P. Nagirnoi', O.M. Nyzhnyk. – K., 2003. – 341 s.
3. Regional'ne upravlinnja : navch. posib. / L. M. Zajceva, S. M. Ser'ogin, N. J. Konishheva [ta in.] ; za zag. red. L. M. Zajcevoi'. – D. : DF UADU, 2000. – 240 s.
4. Derzhavna regional'na polityka Ukrai'ny: osoblyvosti ta strategichni priorityty: monografija / Z. S. Varnalij, V. Je. Vorotin, V. S. Kujbida [ta in.] ; za zag. red. Z. S. Varnalija. – K. : NISD, 2007. – 768 s.

Медведь В.Ю.

Дифференциация целей и заданий экономической регуляции регионального развития

Аннотация: В статье использован системный подход к формированию целей и заданий экономического регулирования регионального развития. Определено, что основные цели развития региона могут устанавливаться на трех уровнях: на уровне государства, на уровне региона как организационного образования и на уровне региона как территории, как экономической системы и как экономического пространства. В статье, с помощью использования системного подхода, построено «дерево целей» заданий экономического регулирования регионального развития, в котором для каждой цели и задачи отведено свое место (с учетом наличия реальных возможностей в соответствующих ресурсах на определенный момент времени).

Ключевые слова: регион, экономическое регулирование регионального развития, системный подход.

Medved' V.Yu.

Differentiation of aims and tasks the economic adjusting of regional development

Annotation: In the article, by the use of approach of the systems, the «tree of aims» of tasks of the economic adjusting of regional development in which for every purpose and task the place is taken is built (taking into account the presence of the real possibilities in the proper resources on the certain moment of time). Logic of the use of tool of the economic adjusting of regional development provides for, that in relation to each of them aims and tasks, achievements, were also set, and the decision of which would testify that development of regions is accompanied purposeful adequate measures. The same each of constituents of the economic adjusting of regional development is built into general control system by the proper processes.

Keywords: region, economic adjusting of regional development, approach of the systems.

Медвідь Вікторія Юрїївна

к.е.н., доц., заступник директора інституту ЕМПБ, viktoriyamedved@mail.ru

Рецензент

Стаття подана